MEHİR

AİLE DERGİSİ

Dört Aylık Akademik Dergi

Yıl : 2003 Sayı : 2 ISSN 1303 - 2844

Ailede Manevi Yapılanma ve Eski Yeni Mukayesesi

Yetiştirme Yurdu Gençleri Üzerinde Aile Etkileri

Okul Öncesi Eğitimde Oyun Etkinlikleri ve Dini Motufler

Eş Olmak

Kur'an'ın Aile İçi Şiddet Konusunu Bakışına Eliştirel Bir Yaklaşım

Gelişim Psikolojisi Açısından Yaşlılık Dönemi ve Genel Özellikleri

İslam Tasavvufunun Temelleri Zuhuru ve Kısaca Tarihi Seyri

Tasavvuftaki Vasıtalar ve Psikolojik Yansımaları

Kur'an ve Sünnet Bütünlüğü Üzerine Düşünceler

İslam'ın Çalışmaya verdiği Önem

Aile Sistemleri Bağlamında Anlam Sorunu

MEHİR

AİLE DERGİSİ

Dört Aylık Akademik Hakemli Dergi

SAHİBİ

Mustafa ÖZDEMİR
Gençleri Evlendirme ve Mehir Vakfı Genel Başkanı

EDİTÖR

Yrd. Doç. Dr. Abdülkerim BAHADIR

YAYIN KURULU

Doç.Dr. H. Tekin Gökmenoğlu – Doç. Dr. Mustafa TAVUKÇUOĞLU – Doç. Dr. Dilaver GÜRER
Doç. Dr. İsmail Hakkı ATÇEKEN - Yrd. Doç. Dr. Bayram DALKILIÇ – Yrd. Doç. Dr. Mehmet EREN
Yrd. Doç. Dr. Abdülkerim BAHADIR - Yrd. Doç. Dr. Ahmet ÇAYCI - Dr. Nermin ÖZTÜRK
Dr. Hayri ERTEN – F. Asiye Şenat KAZANCI – Lütfü CENGİZ

DANIŞMA KURULU

Prof. Dr. Mehmet AYDIN - Prof. Dr. Şerafeddin GÖLCÜK - Prof. Dr. Orhan ÇEKER
Prof. Dr. Hayati HÖKELEKLİ - Prof. Dr. Ahmet Lütfi KAZANCI - Prof. Dr. Necip TAYLAN
Prof. Dr. Cemal TOSUN – Doç. Dr. Veysel UYSAL - Doç. Dr. Ramazan ALTINTAŞ
Doç. Dr. A. Kadir YÜCE

BİLİM KURULU

Prof. Dr. Mehmet AYDIN - Prof. Dr. Şerafeddin GÖLCÜK - Prof. Dr. Yusuf IŞICIK
Prof. Dr. Ali Osman KOÇKUZU - Prof. Dr. Bilal SAKLAN - Prof. Dr. Sait ŞİMSEK
Prof. Dr. Süleyman TOPRAK– Doç.Dr. Mehmet BAYYİĞİT - Doç. Dr. Bünyamin SOLMAZ
Doç.Dr. Mustafa TAVUKÇUOĞLU – Yrd. Doç. Dr. Abdülkerim BAHADIR
Doç. Dr. Dilaver GÜRER - Yrd. Doç. Dr. Hidayet IŞIK - Yrd. Doç. Dr. Naci KULA

e-mail: akerim@selcuk.edu .tr

ISSN 1303 – 2844

DİZGİ / İÇ DÜZEN: *Grafito*

KAPAK: *Muhiddin Okumuşlar*

Dergiye gönderilen yazılar, yayın kurulu kararıyla konularında uzman olarak tespit edilen en az iki hakemin onayından sonra yayınlanır. Yazıların ilmi, hukuki ve dil sorumluğu, yazarlarına aittir. Dergimize gönderilecek yazılar,

1. İçerik ve teknik açıdan bilimsel kriterlere uygun olmalı,
2. Aile içi ilişkilere yönelik ya da aile bireyleri ile ilgili bilgi ve mesajlar içeren sosyo-kültürel bir muhtevaya sahip olmalı,
3. Mac veya Windows ortamında, MS Word 98 veya üzeri programda, 12 punto A4 sayfa düzeninde yazılmış olmalı ve 20 sayfayı aşmayacak hacimde, 3 nüsha halinde disketi ile birlikte gönderilmelidir.
4. Çevirilere, asıl metin eklenmelidir.
5. Gönderilen yazılar, yayınlansın ya da yayınlanmasın iade edilmez. Ancak, yayınlanmayacağı takdirde netice yazarlarına bildirilir.
6. Yazıların takibi ve iletişimi için, mümkünse ulaşılabilecek telefon numarası ve e-mail adresi bildirilmelidir.

ADRES

Melike Hatun Çarşısı Kat 2 No. 231-239 Karatay / Konya
Tel: 0 332 352 13 45 Fax: 0 332 353 72 32

www.mehir.net

Mehir Vakfı, Türkiye Gönüllü Teşekküller Vakfı üyesidir.

BASKI – CİLT

Sebat Ofset Matbaacılık
0 332 342 01 43 54 – Konya

içindekiler

EDİTÖRDEN 5

AİLEDE MANEVİ YAPILANMA VE ESKİ-YENİ MUKAYESESİ 7
İsa YÜCEER

YETİŞTİRME YURDU GENÇLERİ ÜZERİNDE AİLE ETKİLERİ (12-18 YAŞ GRUBU) 25
Orhan DEMİR

OKULÖNCESİ EĞİTİMDE OYUN ETKİNLİKLERİ VE DİNİ MOTİFLER 39
İsmail SAĞLAM

EŞ OLMAK 51
Nermin ÖZTÜRK

"KUR'ÂN'IN AİLE İÇİ ŞİDDET KONUSUNA BAKIŞI"NA ELEŞTİREL BİR YAKLAŞIM ... 57
Fatma Asiye ŞENAT KAZANCI

GELİŞİM PSİKOLOJİSİ AÇISINDAN YAŞLILIK DÖNEMİ VE GENEL ÖZELLİKLERİ 89
Mustafa KOÇ

İSLÂM TASAVVUFUNUN TEMELLERİ, ZUHÛRU VE KISACA TÂRİHÎ SEYRİ 101
Dilâver GÜRER

TASAVVUFTAKİ VASITALAR VE PSİKOLOJİK YANSIMALARI 119
Şükran ÇEVİK

KUR'AN-SÜNNET BÜTÜNLÜĞÜ ÜZERİNE DÜŞÜNCELER 135
Mahmut YEŞİL

İSLÂM'IN ÇALIŞMAYA VERDİĞİ ÖNEM 149
Mehmet EREN

AİLE SİSTEMLERİ BAĞLAMINDA ANLAM SORUNU 165
Yazan: Karlheinz BİLLER
Çeviren: Abdülkerim BAHADIR

OKULÖNCESİ EĞİTİMDE OYUN ETKİNLİKLERİ VE DİNİ MOTİFLER

İsmail SAĞLAM*

GİRİŞ

En yalın anlamıyla oyun; eğlenmek ve vakit geçirmek için bütün vücutla yahut el ile arkadaşlar arasında yapılan şey[1] olarak tarif edilmektedir. Ruhsal, fiziksel, zihinsel ve toplumsal gelişimin her aşamasına büyük katkıları olan oyun, gelişim için vazgeçilmez bir araçtır. Ayrıca çevreyi ve kendini keşfetmenin, kendini ifade etmenin, ruh sağlığını korumanın ve dengeli bir yaşama ulaşmanın temel araçlarından biridir[2]. Okulöncesi eğitimi ise; özel rehberlik anlayışına uygun bir biçimde ve belirli metotlardan faydalanmak sûretiyle küçük çocukların bir küme içinde, özellikle yuvalarda veya anasınıflarında gördükleri eğitim olarak tanımlanmaktadır[3].

Çocuk-oyun ilişkisi eğitimcilerin en fazla üzerinde durdukları konulardan biridir[4]. Okulöncesi eğitimde yapılacak etkinlikler arasında oyun etkinlikleri önem-

*Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Araştırma Görevlisi, Bursa

[1] Ergin, Muharrem, *Büyük Türk Sözlüğü*, İst. ts., s. 971.

[2] Budak, Selçuk, *Psikoloji Sözlüğü*, Ankara 2000, s.563.

[3] Alaylıoğlu, Ruşen ve ark. *Ansiklopedik Eğitim Sözlüğü*, İst. 1976, s. 223.

[4] Bkz. Bilgin, Beyza, *İslâm ve Çocuk*, DİBY. 2. baskı, Ank. 1991, s.146 vd.; Gezen, Müjdat, Okulöncesi Çocukta Oyun (Tebliğ), YA- PA OEYS II.III., s. 65 vd.; Yakar, Fahri, ark., *Anaokulu Öğretmeninin Rehber Kitabı*, İst. 1983, s. 130 vd.; Şahin, Fatma Tezel, Çocuk Oyun İlişkisi (Tebliğ), 9. YA-PA OEYS, s. 61 vd.; Yörükoğlu, Atalay, *Aile ve Çocuk*, s. 149 vd.; Yörükoğlu, Atalay, *Çocuk Ruh Sağlığı*, s. 66 vd.; Seyrek, Hilmi ve ark., *Okulöncesi Eğitimde Oyun Dersi*, Mey Yayınları, İzmir 1991, s. 3 vd.; Canan, İbrahim, *Hz. Peygamberin Sünnetinde Terbiye*, 2. baskı İst. 1982 s. 249 vd.; Özyılmaz, *İslâm'a Göre Çocuk Terbiyesi ve Psikolojik Temelleri*, Bursa 1995, s. 152-157; Sağlam, İsmail, *İslam ve Batı Eğitiminde Okulöncesi Eğitimi*, 2. baskı, Bursa 2001, s. 110 vd.

li yer tutmaktadır. Çünkü oyun, okulöncesi eğitim hedeflerine varmada çok önemli bir etkendir ve okulöncesi eğitimi etkinlikleri arasında önemli bir yer tutmaktadır[5]. Oyun, gerek okulöncesi kurumlarında bulunan; evcilik, kukla, fen ve tabiat köşelerinde serbest zaman etkinlikleri içerisinde, gerekse bahçede açık hava etkinlikleri içerisinde oynanan çeşitli oyunlarla, çocuğun günlük hayatında önemli bir yer işgal etmektedir. Dolayısıyla bu çağ çocukları günün büyük bir kısmını oyunla geçirirler. Bu durum, birçok alanda çocuğun gelişim ihtiyacının oyun içerisinde karşılanmasını gerekli kılmaktadır. Bu çalışmada söz konusu gelişim alanlarıyla beraber, çocuğun dinî ve ahlâkî gelişimine de ışık tutması için, bu faaliyetlerin icra edilişinde nelere dikkat edilebileceğine değinmeye çalışacağız.

Çocuğun dinî gelişimini diğer (sosyal, zihinsel, bedensel, duygusal vb.) gelişim alanlarından ayırmadan, bir bütün olarak düşünüp etkinliklere de bu şekilde yansıtmak gerektiğini düşünüyoruz. Nitekim Hz. Peygamberin, çocuğun ruhsal, sosyal, zihinsel, bedensel vb. alanlarda gelişimine imkan tanıyacak oyun etkinliklerine önem verdiğini[6] bazı hadislerden öğrenmekteyiz. Ayrıca çocuğun toprakla ve toprak üstünde rahatça oyun oynamasını teşvik ettiğini "*Toprak çocukların ilkbaharıdır*"[7] hadisinden anlamaktayız. Yine Hz. Hasan yedi ve Hz. Hüseyin altı yaşlarında iken, Hz. Peygamber (sav)'in huzurunda ok atma müsabakası yaptıklarını,[8] başka bir seferinde güreştiklerini,[9] Hz. Peygamber (sav)'in yüzmeyi teşvik ettiğini,[10] çocuklara biniciliğin de öğretilmesini ve yapılan müsabakalara götürülmelerini tavsiye ettiğini[11] hadislerde görmekteyiz. İnsanlara her şeyden önce Allah'ın dinini öğretmekle görevli olan Hz. Peygamberin söz konusu uygulamaları, İslam eğitiminde çocukların dinî gelişimleri yanında diğer gelişim alanlarının da dikkate alındığı şeklinde yorumlanabilir.

Yukarıda sözü edilen Hz. Peygamber (sav)'in uygulamaları bize, okulöncesi dönem çocuğunun oyun atmosferi içerisinde bulunması gerektiği konusunda ışık tutmaktadır. Dikkat edilirse bu oyunlar hem çocuğun hoş vakit geçirip kendi kâbiliyetini geliştirebileceği nitelikte, hem de çocuğa ilerideki hayatında faydası olacak bilgiler öğrenmesine yardımcı olacak tarzdadır. Çocuğun toprakta serbestçe oynamasının teşvik edilmesini, hoş zaman geçirip kâbiliyetini geliştirmesine örnek ola-

---

[5] Geniş bilgi için bkz. Yakar, Fahri ve ark., *Anaokulu Öğretmeninin Rehber Kitabı*, 2. baskı YA-PA, İst. 1983, s. 128 vd.; Yılmaz, Nahide, *Anaokulu Öğretmeninin Rehber Kitabı*, YA-PA, İst. 1991, s. 58 vd.; *Anaokulu-Anasınıfı ve Uygulama Sınıfı Yönetmeliği*, M. E. Basımevi, Ank. 1993, s. 2.

[6] Ebu Davud, Edep 54, 136; İbnu Mâce, Mukaddime, 11, 14; Müslim, Selâm 15.

[7] Münavi, *Feyzül Kadir*, 3/281.

[8] *Tehzibül-Tehzib*, Haydarabad-Dekan, 1328 (baskısından ofset) 345.

[9] İbnu Hacer, el-*Metalibu'l-Aliye bi Zevaidi'l-Mesanidi's- Semaniyye*, Kuveyt, 1973, 4/72.

[10] Taberani, *Fezailu'r-Remy*, 5/b.

[11] Nesâî, *Kitabu'l Hayle*, 7214.

rak gösterebileceğimiz gibi, yüzme, atıcılık, koşma, binicilik vb. oyunların teşvik edilmesini de ilerideki yaşlarında kendisine gerekli olacak bilgileri kazanmasına vesile olacak oyunlara örnek olarak gösterebiliriz.

Çocukların oyunla eğitilmeleri konusunda Hz. Peygamber'in yukarıdaki uygulamaları yanında, gerek İslâm eğitimcilerinin[12] ve gerekse Batı eğitimcilerinin[13] çocuğun eğitiminde oyuna büyük ehemmiyet vermeleri, oyun üzerinde dikkatle durmayı gerekli kılmaktadır. Okulöncesi dönemdeki çocuklara yönelik oyun çeşitlerine ve örneklerine geçmeden önce[14] bu oyunlarla çocuklara nelerin kazandırılabileceğini ifade etmeye çalışalım.

Bilinçli bir okulöncesi eğitiminde, oyundan faydalanarak, çocuğun bütün gelişim alanlarına katkısı olabilecek; yardımlaşma, paylaşma, kurallara uyma, hak ve adalet duygusunun gelişimini sağlama, öğrenme kâbiliyetini geliştirme gibi konularda çocuğun önü açılabilir. Yine çocuğun bilime yöneltilmesini, fen faaliyetlerine katılmasını, tabiatı tanımasını, bedensel hareket faaliyetlerine katılmasını, sınama ve keşfetme işlemlerini yapabilmesini oyun etkinlikleri içerisinde gerçekleştirmek mümkündür. Ayrıca sayıları, renkleri, şekilleri ve zamanı kavrama gibi konular da, çocuğa oyun içerisinde verilebilir. Bütün bu etkinliklerin icra edilmesinde eğitimcinin kullanacağı yöntem ve tekniklere göre, çocuğun ruhsal, sosyal, zihinsel, bedensel, dini vb. gelişimlerine olan etkilerinin artıp veya eksileceğini söyleyebiliriz. Öte yandan paket programların hazırlanmasıyla bilgisayar oyunları da, çocuğun söz konusu hedeflere ulaşmasında kullanılabilir.[15] Ancak sanal ortamlardaki oyunlar hiçbir zaman çocuğun fiili olarak gerçekleştirdiği oyunlara alternatif olarak düşünülmemelidir. Çocuğun fiili olarak gerçekleştirdiği oyunlarla elde ettiği kazanımların hepsini, sanal ortamdaki oyunlarla elde etmesinin mümkün olmayacağını düşünüyoruz. Bununla beraber çocuğun zengin oyun araç-gerece ve imkanına sahip olmasının önemli olduğu göz ardı edilmemelidir.

Oyuncak seçiminde çocuğun yaşı, zihinsel gelişimi, kişisel eğilimleri, el becerisi vs. dikkate alınmalıdır. Ancak şunu tekrar ifade etmeliyiz ki; çocuğun bütün gelişim alanlarında müspet bir yönde ilerleyebilmesi için, oyuncak seçimi ile beraber, oyunun icra ediliş şekli çok önemlidir. Sözgelimi oynanan oyunun çocuğun

---

[12] Gazali, *İhyau Ulumi'd Din* (Çev. Ahmet Serdaroğlu), Bedir Yay., İst. 1974, c. III, s. 168; İ. Hakkı, Marifetname, s. 544; Ulfetü'l Kulüp, vr. 29 b; *Mürsidü'l Müteehhilin*, vr. 35 b.; Özyılmaz, Ömer, *Erzurumlu İbrahim Hakkı'ya Göre Çocuk Gelişimi ve Eğitimi* (Yayınlanmamış Dok. Tezi), s. 128.

[13] Mialaret, Gaston, *Introduction a la Pedagogie*, Paris 1967, P. 66; Jacquin, Guy, *Çocuk Psikolojisinin Ana Çizgileri* (Çev. Mehmet Toprak), İst. 1964, s. 173.

[14] Oyun çeşitleri ve örnekleri için bkz. Seyrek, age, s. 61 vd.; Canan, age, s. 253 vd.; Yakar, age s. 130 vd.

[15] Bkz. Kula, Naci, *Çocuğun Dini Eğitimi ve Öğretiminde Bilgisayarın Kullanımı* (tebliğ), *Çocuk Gelişimi ve Eğitimi*, İSAV, Ensar Neş., İst. 1998, s. 15-22; Kılavuz, M. Akif, *Çocuğun Dini Eğitiminde Bilgisayarın Yeri ve Önemi* (makale) UÜİF Dergisi c. 7, s. 7, Bursa 1998, s. 373-378.

dinî gelişimine de faydalı olabilmesi için, eğitimci (anne-baba, öğretmen) öyle bir ortam meydana getirmeyi hedeflemelidir ki; çocuk, oyun içerisinde başkasının hakkına saygı duyma, paylaşma, hak ve adalet duygusunu yaşama, sırasını bekleme, kurallara uyma, disiplinli hareket etme gibi konularda mesafe alabilsin. Bu konularda oyun içerisinde mesafe alabilen çocuğun, yapılacak dinî telkinlere daha yatkın ve dolayısıyla müspet bir dinî gelişim için hazır bulunuluş içerisinde olabileceğini söyleyebiliriz[16].

Yukarıda bahsettiğimiz hedeflere oyun yoluyla ulaşabilmek için, çocuğun gelişim özelliklerini de dikkate alarak, şu oyun türlerine başvurulması gerektiğini düşünüyoruz.

-Kendini ve Tabiatı Keşfe Yönelik Oyunlar

-Bedensel Harekete Yönelik Oyunlar

-Sayı, Renk, Şekil ve Zaman Kavramlarını Tanımaya Yönelik Oyunlar

A. Kendini ve Tabiatı Keşfe Yönelik Oyunlar

Arkadaşlarıyla oyun oynayan çocuk, bir çok konuda müşterek hareket etme durumunda kalacaktadır. Çeşitli rollere girecek, yenecek, yenilecek, tek olarak ve grup olarak hareket etme zevkini tadacaktır. Bütün bunlar, çocuğun sosyal yönden gelişmesine, arkadaş edinmesine, kurallara uymasına, başkalarıyla yardımlaşmasına, kendini keşfetmesine ve güzel sonuçlar elde edilmesine vesile olacak etkinliklerdir.

Çocuk, amaçlı oyunlarla öğrenme kâbiliyeti kazanacaktır. Bunun yanı sıra, oyun içerisinde yer yer, "gözlem yapma, kıyaslama, sınıflandırma, ölçme, iletişim sağlama, anlam verme; yordama (tahmin etme), hipotez kurma ve değişkenleri kontrol etme"[17] gibi durumlarla karşılaşacaktır. Bu becerileri kazanması da çocuğun bilime yönlendirilmesi anlamına gelmektedir. Çocuğu bilime yönlendirmekten maksat ise, çocuğun fıtratında bulunan entelektüel tecessüsü, kendi seviyesinde uyandırmaktır. Bu uyanışı gerçekleştiren çocuk, kâbiliyeti ölçüsünde ilerideki hayatında, bilimsel düşünebilme noktasında önü açılmış demektir.

Yine oyun atmosferi içerisinde fen çalışmaları ve tabiatı tanıma etkinlikleri düzenlenebilir. Bunları çocukların seviyelerine uygun deneyler yapma, inceleme gezileri gerçekleştirme, hayvan besleme ve bitki yetiştirme[18] gibi etkinlikler şeklinde sıralayabiliriz.

---

[16] Bkz. Gürdal, Ayla, *Çocuk Gelişimi ve Eğitimi* (Değerlendirme oturumu), İSAV, Ensar Neş. İst. 1998, s. 316.

[17] Arı, Meziyet, *Çocukta Zaman Kavramının Gelişimi* (tebliğ), 9. YA-PA OEYS. İst. 1993 s.102 .

[18] Demiral, Özgür, *Okulöncesi Döneminde Fen ve Doğa Çalışmaları* (tebliğ), YA-PA OEYS, Ank. 1986, s. 163 vd.

Ayrıca anaokulunda bir fen ve tabiat köşesi düzenlenmesi, burada bazı resimler, koleksiyonlar, büyüteç, mıknatıs, ölçü ve tartı aletleri gibi araç-gereç bulundurulması, zaman zaman çocukların bunlarla oynamasının sağlanması, anaokulu yaşındaki çocuğa gösterilecek fen ve tabiat çalışmalarının kapsamındaki etkinliklerdir.

Çeşitli su oyunları, (batan ve yüzen cisimler, bir kamışla suya üfleyip kabarcıklar üzerinde konuşma, toprak içinde su yolu açma ve yolunu değiştirme, çamur yapma vs.), toprak ve kum oyunları, rüzgarın esme yönü ve kuvvetiyle ilgili oyunlar, çeşitli söz oyunları (uzun bir hortumla karşılıklı konuşma, kutu içinde konuşma vs.), güneş ve gölge ile ilgili oyunlar (günün değişik saatlerinde kendi gölgesinin veya bir cismin gölgesinin uzunluk-kısalığını tespit gibi...)[19] bütün bunlar anaokulu dönemindeki çocuğa yönelik yapılabilecek ve entelektüel tecessüs uyandırabilecek etkinliklerdir.

"Bir gurup okulöncesi dönemdeki çocuğa uyguladığımız, sisli camla güneşi izleme deneyinin çocukları ne kadar heyecanlandırdığını ilgiyle müşahede ettik. Açık ve bulutlu bir havada, gök yüzünü ve bulutları izledikten sonra sıra güneş hakkında konuşmaya geldi. Çocuklar güneşi de çok merak ettiklerini ve görmek istediklerini söyleyince, yarın izletebileceğimi söyledim. Sabahleyin öğle saatine doğru, sırayla sisli camdan güneşi izlediler. Tekrar tekrar bakarak, " A ! ne kadar güzelmiş" diyerek, hayretlerini dile getirmeyi de ihmal etmediler".*

Bu ve benzeri bazı deney ve gözlemler çocukların hem tabiatı tanımalarına, hem de tabiata karşı ilgi ve tecessüs duymalarına sebep olmaktadır. Bu vesile ile çocuklarda meydana gelen ilgi ve tecessüs fırsatı değerlendirilerek, tabiat, tabiatın yaradılışı, Allah'ın güç ve kudreti hakkında bilgi verilebilir. Somut olan yaratılmışlardan hareketle, soyut olan Kutsal (Din) duygusunun gelişimine zemin hazırlanabilir. Kutsalla birlikte çocukların bu etkinlikler içerisinde doğruya, iyiye ve güzele de yönlendirilmeleri amaçlanmalıdır[20]. Bu bilgilerin aktarılmasında çocukların gelişim özellikleri dikkate alındığında çok müspet sonuçlar elde edileceği, çocuğun diğer gelişim alanları yanında dinî ve ahlâkî gelişimine de katkı sağlayacağı söylenebilir.

Çocuğun gelişim özelliklerinin dikkate alınmasından kastımız ise; aktarılacak bilgilerin onun zihinsel, sosyal, psikolojik vb. gelişim alanlarının paralelinde bilgi aktarımında bulunmaktır. Çünkü psikolojik ve pedagojik ilkeler doğrultusun-

[19] Geniş bilgi için bkz.Bal, Servet, *Anaokullarında Fen Çalışmaları* (tebliğ), 9. YA-PA OEYS, Ank. 1993, s. 146 vd.; Ayrıca çeşitli deneylerin yapılış şekli için bkz. Gürdal, Ayla ve ark., *Okulöncesi Dönemde Yapılabilecek Fen ve Tabiat Deneyleri*, (Tebliğ), 9. YA-PA OEYS, Ank. 1993, s. 164 vd.; Yakar, age, s. 136 vd.

*Araştırmacının kendi gözlemi.

[20] Geniş bilgi için bkz. Bilgin, Beyza, *İslam ve Çocuk*, 2. baskı Ank. 1991, s. 131.; Öcal, Mustafa, *Din Eğitimi ve Öğretiminde Metotlar*, Ank. 1990, s. 65 vd.

da hareket edilirse, çocukta zaten var olan dinî duygunun önü açılmış olur. Böylece çocuk dinî duygu gelişimi açısından bulunduğu noktadan daha ileri bir seviyeye taşınmış olur. Okulöncesi dönemden itibaren çocuklarda dinî duygunun varlığı ve canlılığı ise, bir çok eğitimci ve psikologun kabul ettiği bir gerçektir[21].

Konu ile ilgili şu gözlemimizi aktarmak isteriz. Bir gün elinde bir hediye ile babasının eve geldiğini gören beş yaşındaki bir çocuk; "Ben zaten o oyuncak arabadan benimde olsun diye Allah'a dua ediyordum." diyerek Allah ile dua vasıtasıyla nasıl irtibat halinde olduğunu, ve dinî duyguyu bu yaşta nasıl yaşadığını ifade etmiştir.*

Nitekim çocukların ilk yıllardan itibaren Allah'a inanmaya ve bağlanmaya, dinî duygu içerisinde bulunmaya ruhen yatkın oluşları, süt çocuğunun ihtiyacı olan sütü emmek için annesine yönelişi ve onu emişi kadar doğal bir olay olarak görülmektedir[22] .

B. Bedensel Harekete Yönelik Oyunlar

Yine oyun kavramı içerisinde, çocuğun bedensel hareketleri yapması serbest hareket imkanı bulması, onun bedensel gelişimi yanında ruhsal, zihinsel, sosyal vb. alanlarda gelişimine de katkı sağlayabilir. Bütün bu yararlar göz önüne alınarak, çocuğun şu bedensel hareketleri yapmasına imkan sağlanabilir:

1-Yürümek ve koşmak; aşağı-yukarı, ileri-geri, yana, yavaş, virajlarda, çizgi üstünde vs.

2-Sıçramak; tedrici olarak engel üzerinde sıçrama temrinleri

3-Sallanmak; arkaya, öne, ayakta ve çömelerek; oturup ayak parmaklarının ucunu tutarak sallanmak

4-Yerde sürünmek; köprüler altından, kutuların, çember ve sandıkların içinden sürünerek geçme hareketleri

5-Çekme hareketleri; halat ve çubuklarla çekme ve asılma hareketleri

6-Yüksek atlama; top veya elde tutulan çubukların üzerinden atlama hareketleri

7-Tırmanmak; direk, halat, iskele vb. araçlara tırmanma hareketleri

8-Denge; bir çizgi üzerinde veya yuvarlak denge aleti üzerinde dengede durma hareketleri

9-Dönme, yuvarlama ve takla hareketleri; engeller içinde lastik topları yu-

[21]Geniş bilgi için bkz. Yavuz, Kerim, *Çocukta Dinî Duygu ve Düşünce Gelişimi*, Ank. 1987, s. 38 vd.; Öcal, Mustafa, *Din Eğitimi ve Öğretiminde Metotlar*, s. 69 vd.

*Araştırmacının kendi gözlemi.

[22]Bkz. Yavuz, Kerim, *Çocuk ve Din*, İst. 1994, s. 122.

varlamak, diz çökerek topu tutmaya çalışmak, takla atmak.

10-Fırlatma ve atma hareketleri; iki elle veya tek elle çeşitli boy ve ağırlıktaki topları yukarı fırlatma, el veya ayaklarla bir hedefe uzaktan atışlar yapma hareketleri,

11-Yakalama hareketleri; top vb. aletleri iki elle yakalama

12-Vuruş hareketleri; iki nesneyi birbirine vurdurma (iki topu birbirine vurdurma, yere herhangi bir şey çakma gibi)[23].

Bütün bu ve benzeri hareketli oyunlar çocukta bedensel gelişmenin yanı sıra, bilgi, beceri ve sosyalite kazandıracak oyun etkinlikleridir diye düşünebiliriz. Ayrıca bu tür hareketleri yapma imkanına kavuşan çocuk enerjisini olumlu yönde sarf edeceğinden, anaokulunda veya evde çevresindeki insanlara karşı rahatsız edici hareket ve davranışlarda bulunmaya ihtiyaç duymayabilir. Fakat bütün bu etkinlikler yaptırılırken çocuğun bedenen ve ruhen zarar göreceği olumsuzlukların ortadan kaldırılması gereği unutulmamalıdır. Yine bu etkinliklerin gerçekleştirilmesinde, arkadaş grubu içerisinde bulunan çocuğun, hareketlere katılmasında sırasını bekleyerek başkasının sırasını almaması, arkadaşlarına saygılı davranması, paylaşmayı başarması, çirkin söz ve fiillerden kaçınması gibi konularda eğitilmesi mümkündür. Bu oyunlar vesilesi ile söz konusu hedeflere çocuğun taşınması aynı zamanda onun dinî ve ahlâkî gelişimine katkı sağlayacaktır diyebiliriz.

C. Sayı, Renk, Şekil ve Zaman Kavramlarını Tanımaya Yönelik Oyunlar

Oyun etkinlikleri içerisinde elde edilmesi düşünülecek diğer bir hedef de; çocuğa, oyun içerisinde sayı, renk, şekil ve zaman gibi kavramları kazandırmaktır. Bunun için çocuklar oyun oynarken bazı nesneleri saymalarını veya üzerindeki nesne sayısı eşit olan resimli kartların eşleştirilmesini onlardan istemenin yararlı olacağı düşünülebilir

"Bir deneyimizde, bir grup anaokulu öğrencisinden ellerindeki çeşitli büyüklükteki taşları, su dolu büyük bir leğende yüzen tabaklara koymalarını istedik. Her taşı koyuşta da "bir-iki..." şeklinde beraberce saydık. Taşların büyüklükleri farklı olduğundan bazı çocukların tabağı dördüncü veya beşinci taşları koyunca suya batarken, bazı çocukların tabağı altıncı, yedinci, sekizinci, dokuzuncu hatta onuncu taşları koyunca suya battığını, hep beraber gülerek neşe ile izledik. Sonunda herkes kaçıncı taşla tabağının suya battığını birbirine gülerek söylemeye

[23] Geniş bilgi için bkz. İnan, Mehmet, *Okulöncesi eğitimde Beden Eğitimi* (Tebliğ), 9. YA-PA OEYS, s. 207 vd; Sel, Ruhi, *Okulöncesi Eğitimde Eğitsel Oyunlar ve Uygulama Oyunları*, YA-PA OEYS II-III, s. 33; Yakar, age, s. 128 vd.; Güven Nergis, Okul*öncesi Dönemde Beden Eğitimi Çalışmalarının Önemi*, YA-PA 5. OEYS, Antalya 1987, s. 86-90.

başladı." *

Çocuklara sayı kavramını öğretmek için gerek yukarıda anlattığımız deney, gerekse anaokulu ortamında doğacak diğer oyun sahneleri değerlendirilebilir[24].

Renk ve şekil kavramları içinde, buna benzer yöntemleri uygulamak mümkündür. Bu kavramların kazandırılmasında, okulöncesi dönemi çocukta bulunan "sınıflandırma yeteneği"nden faydalanılabilir. Çeşitli renklerdeki kartonların veya oyuncakların sınıflandırılması istenebilir. Yine aynı şekilde üçgen, daire, dikdörtgen vs. şeklindeki oyuncakların, üçgenler şuraya..., daireler buraya ... toplansın şeklinde çocuklara sınıflandırma yaptırılarak bu kavramları bellemeleri, oyun içerisinde sağlanabilir.

Çocuğa zaman kavramını kazandırmaya gelince; zaman kavramı çocukta (okulöncesi dönemde) en son gelişen kavramlardan bir tanesidir[25]. Bu konuda Arı şöyle der:

"Gerek Piaget'in, gerekse Friedman'ın farklı yönleri ile yaptığı araştırmalar zaman kavramının tam olarak kazanılmasının ilkokul döneminde gerçekleştiğini göstermektedir. Okulöncesi dönemde ise bu kavramın kazanılması için gerekli bilişsel becerilerin örneğin, sınıflandırma, sıralama ve bütün-parça ilişkilerini geliştiren etkinliklerin verilmesi, ayrıca zamanın temel özelliklerinden, önce, sonra, geçmiş, şimdi ve gelecekle ilgili etkinliklerin düzenlenmesi önemlidir. Bu arada zaman ölçü birimi olarak saatle ilgili faaliyetler önem kazanmaktadır"[26]

Yine zaman kavramıyla ilgili olarak çocuğa örnek olarak, örülen bir kazağın çeşitli aşamalarını resimle anlatan kartonlar verilip bunları zaman aşamalarına göre sıralaması oyun içerisinde istenebilir. Bu tür etkinliklerin misalleri çoğaltılarak oyun içerisinde verilmesi çocukların zaman kavramını anlamaları için gerekli altyapıyı hazırlama ve uyarma açısından önemli olduğunu söyleyebiliriz.

Yukarıda bahsedilen gerek zamanla ilgili bilişsel becerilerin, gerekse konvansiyonel zaman (dönyüzel zaman) kavramını (haftalar, günler vs.) kazandıracak etkinlikler için çocuklara sabah, öğle, ikindi, akşam ve yatsı vakitlerinin tanıtılmasına çalışılabilir. Ayrıca bu vakitlerde okunan ezanların dinlenmesine özen gösterilerek, bu vesile ile çocuk, hem zaman kavramıyla ilgili gelişmelerle yüz yüze getirilmiş olur, hem de dini açıdan büyük anlam ve önemi olan ezanı tanıması sağlanmış olur.

---

* Araştırmacının kendi gözlemi.

[24] Çocuklara sayı kavramını anlatma konusunda geniş bilgi için bkz. Oğuzkan, Şükran ve ark., *Yaratıcı Çocuk Etkinlikleri ve Eğitici Oyuncaklar*, MEBY., 4. baskı, Ank. 1991, s. 131-140; Güven, Nergis, *Okulöncesi Eğitiminde Matematik Eğitimi*, YA-PA 6. OEYS İst. 1989,s. 41-46.

[25] Arı, Meziyet, *Çocukta Zaman Kavramının Gelişimi* (tebliğ), 9. YA-PA OEYS, İst. 1993, s. 181.

[26] Arı, Meziyet, agt, s. 186.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Sonuç olarak demek ki çocuğa, mümkün oldukça oyun imkanı verilmeli ve bu etkinlik içerisinde doğacak fırsatları değerlendirerek çocuğun eğitimi, zihinsel, psiko-sosyal ve bedensel gelişimi gibi, ihtiyaçlarının karşılanması sağlanmalıdır.

Böylece çocuk hem hoşça vakit geçirip kabiliyetini geliştirecek, hem de ilerideki yaşlarında kendisine gerekli bilgi ve tecrübenin alt yapısını hazırlamış olacaktır. Ayrıca oyun oynayan çocuk ruhen rahatlayacağından, aşırı sinir, şiddet, korku, üzüntü vb. olumsuz davranışlardan korunmuş olacaktır. Bu da çocukta, sağlam mizaca paralel olarak, güzel ahlakın gelişmesini temin edecektir denilebilir. Nitekim, güzel ahlakla sağlam bünye, kötü ahlakla da bozuk karakter arasında bir irtibatın varlığından bahsedilmektedir[27].

Netice olarak şunu ifade edebiliriz ki, çocuğun fıtratında bulunan dini duygu ve düşüncenin gelişimi için oyun etkinlikleri içerisinde bulunan birçok faaliyetin değerlendirilmesi önem arz etmektedir. İster tabiatı tanımaya yönelik olsun, ister insanları ve diğer canlıları tanımaya yönelik olsun, bütün bu etkinliklerin icra ediliş teknik ve yöntemine göre, çocuğun diğer gelişimlerinin önünü açacağı gibi, dini ve ahlaki gelişiminin de önünü açabilir. Mesela bir matematik oyun etkinliğinde bile hakça bölüşüm ve paylaşımın vurgulanmasıyla çocukta hak ve adalet duygusunun gelişiminin önü açılabilir[28].

Yukarıdan beri anlatılanlar doğrultusunda, çocuklara programlı bir oyun imkanı sunmak isteyenlere şu önerilerde bulunmak isteriz:

-Çocuklara sunulacak oyunlar, onların hoş vakit geçirmelerini temin etmekle beraber, hem günlük hayatta, hem de ilerideki hayatlarında kendilerine gerekli olacak bilgileri edinmelerine yaramalıdır.

-Oyunda, çocuğun çirkin söz ve fiillerden kaçınması, başkasının hakkına saygı duyması, paylaşmayı becerebilmesi, hak ve adalet duygusunu yaşaması, kurallara uyması, disiplinli hareket etmesi hedeflenmelidir.

-Oyun yolu ile çocukta bilimsel tecessüs uyandırılmalıdır. Böylece çocuk kendini keşfetmenin yanında, tabiatı ve olup bitenleri kendi seviyesinde keşfetmelidir.

-Oyun etkinlikleri içerisinde bitkilerle, hayvanlarla, diğer varlıklarla karşılaşan ve bir çok soru sorma durumuna gelen çocuğa, yaratılmışlardan hareketle yaratıcının varlığı, gücü, kudreti, rahmeti vs. hakkında sade ve anlaşılır bir dille bilgi aktarma fırsatı değerlendirilmelidir.

---

[27] İbni Sina, el-Kanun, 1/79, Roma 1593' den naklen Çelebi, Ahmet, İslam'*da Eğitim Öğretim Tarihi* (Çev. A. Yardım) İst. 1983, s. 296-297.

[28] Gürdal, Ayla, *Çocuk Gelişimi ve Eğitimi* (Değerlendirme oturumu), s. 316.

-Bütün bu etkinlikler neticesinde çocuğun vücutça, zihince, psiko-sosyal ve dinî gelişim açısından dengeli bir yapıda olması temel hedef olmalıdır.

Yukarıdaki hedefler dikkate alınarak, nitelikli oyun senaryoları ve oyun araç gereci üretme yoluna gidilmelidir.

BİBLİYOGRAFYA

ALAYLIOĞLU, Ruşen ve arkl.; Ansiklopedik Eğitim Sözlüğü, İst. 1976.

ARI, Meziyet; Çocukta Zaman Kavramının Gelişimi (tebliğ), 9. YA-PA OEYS. İst. 1993.

BAL, Servet; Anaokullarında Fen Çalışmaları (tebliğ) 9. YA.PA OEYS. Ank.1993.

BİLGİN, Beyza; İslâm ve Çocuk, DİBY. 2. bs. Ank. 1991.

CANAN, İbrahim; Hz. Peygamberin Sünnetinde Terbiye, 2. bs. İst. 1982.

_____; İslâmda Çocuk Hakları, 2. bs. İst. 1981.

ÇELEBİ, Ahmet; İslâm'da Eğitim-Öğretim Tarihi (Çev. A. Yardım) İst. 1983.

DEMİRAL, Özgür; Okulöncesi Dönemde Fen Çalışmaları (tebliğ), 9. YA-PA OEYS Ank. 1993.

ERGİN, Muharrem; Büyük Türk Sözlüğü, İst. ts., s. 971.

GAZALİ, Ebu Hamid Muhammed b. Muhammed; İhya-ı Ulumi'd- Din I-IV (Çev. A. Serdaroğlu) İst. 1974.

GEZEN, Müjdat; Okulöncesi Çocukta Oyun (tebliğ), YA-PA OEYS II-III, İst. 1985.

GÜRDAL, Ayla ve arkl.; Okulöncesi Dönemde Yapılabilecek Fen ve Tabiat Deneyleri, 9.YA-PA OEYS. Ank. 1993.

GÜVEN, Nergis; Okulöncesi Dönemde Beden Eğitimi Çalışmalarının Önemi, YA-PA 5. OEYS. Antalya 1987. ,

_____,Okulöncesi Eğitiminde Matematik Eğitimi, YA-PA 6. OEYS İst. 1989.

İBRAHİM HAKKI, Erzurumi; Mürşidü'l-Müteehhilin, Süleymaniye, Hacı Mahmud 3316. Urvetü'l İslâm "Osmanlılar Döneminde Çocuklara Öğretilen İslâm" (Çev. Ömer Özyılmaz) Bursa 1991.

İBN MÂCE, Ebu Abdillah Muhammed b. Yezid; es-Sünen I-II, Kahire 1954.

İBN SİNA; Kitabu's-Siyaset (Çev. Ömer Özyılmaz) Erzurum 1982 (yayınlanmamış)

_____,El-Kanun, Roma 1593.

İNAN, Mehmet; Okulöncesi Eğitimde Beden Eğitimi (tebliğ) 9. YA-PA, OEYS Ank. 1993.

JACQUİN, Guy; Çocuk Psikolojisinin Ana Çizgileri (Çev. Mehmet Toprak) İst. 1964.

KANTARCI, Selçuk; Anaokullarında Çocuk Faaliyetleri Ank. 1987.

KILAVUZ, M. Akif; Çocuğun Dini Eğitiminde Bilgisayarın Yeri ve Önemi (makale) UÜİF Dergisi c. 7, S. 7, Bursa 1998,.

KULA, Naci; Çocuğun Dini Eğitimi ve Öğretiminde Bilgisayarın Kullanımı (tebliğ), Çocuk Gelişimi ve Eğitimi, İSAV, Ensar Neş., İst. 1998

MIALARET,Gaston; Introduction a la Pedagogie, Paris-1967.

MÜNAVİ, Şemsüddin Muhammed Zeynüddin Abdürrauf; Feyzül Kadir, I-VI, Beyrut 1972.

MÜSLİM,Ebu'l-Hüseyn Müslim b. Haccac el-Kuşeyri; Sahihi Müslim I-V,(thh. M.F.Abdulbaki) 3.bs. Beyrut, 1972.

_____,Sahih-i Müslim Tercüme ve Şerhi (Çev. A. Davudoğlu) İst. 1980.

NESAİ, Ebu Abdurrahman Ahmet b. Şuayb; es-Sünen I-VIII, Kahire, 1964.

OĞUZKAN, A.Ferhan; Eğitim Terimleri Sözlüğü TDK. Yay. Ank. 1974.

OĞUZKAN, Şükran ve arkl; Yaratıcı Çocuk Etkinlikleri ve Eğitici Oyuncaklar, MEBY, 4.bs. Ank.1991.

OEYS II-III, İst. 1985.

ÖCAL, Mustafa; Din Eğitimi ve Öğretiminde Metotlar, Ank. 1990.

ÖZYILMAZ, Ömer; Erzurumlu İbrahim Hakkı'ya Göre Çocuk Gelişimi ve Eğitimi (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Bursa 1990. İslâm'a Göre Çocuk Terbiyesi ve Psikolojik Temelleri, Bursa 1995.

SEL, Ruhi; Okul Öncesi Eğitimde Eğitsel Oyunlar ve Uygulama Oyunları,YA-PA OEYS. İst. 1984

SEYREK, Hilmi; Okulöncesi Eğitimde Oyun Dersi, İzmir 1991.

ŞAHİN, Fatma Tezel; Çocuk Oyun İlişkisi (tebliğ) 9.YA-PA OEYS. Ank. 1993.

TABERANİ, Ebu'l Kasım Süleyman İbnu Ahmet İbni Eyyüb; el-Mu'cemu's-Sağir, Kahire 1968.

TİRMİZİ, Ebu İsa Muhammed b. İsa b. Sevre; es-Sünen I-V,(thk. M.A. Şakir) Kahire ts.

YAKAR, Fahri ve ark.; Anaokulu Öğretmeninin Rehber Kitabı, İst. 1983.

YÖRÜKOĞLU, Atalay; Çocuk Ruh Sağlığı, 18. bs. 1993.

_____, Değişen Toplumda Aile ve Çocuk, 4. bs. İst. 1992.

YAVUZ, Kerim; Çocuk ve Din, İst. 1994.

_____, Çocukta Dinî Duygu ve Düşünce Gelişimi, Ank. 1987.

OKULÖNCESİ ÖĞRETMEN KILAVUZ KİTABİ, MEBa. İst. 1989.

OKULÖNCESİ ÇOCUK BAKIMI VE EĞİTİMİ, OECD,(Çev.Ferhan Oğuzkan) MEBa. Ank. 1981.

OKUL-ÖNCESİ EĞİTİMİ ÖNEMİ VE SORUNLARI, Ank. 1968.

OKULÖNCESİ EĞİTİMİ PROGRAMI, MEGSB, İst. 1989.

OKULÖNCESİ EĞİTİMİ, T.C. MEB, OEGM (dergi) Ank. 1993.

OKULÖNCESİ EĞİTİMİ, TMK. Ank. 1977.

UNESCO STATİSTİCS 1990.

YA-PA OKULÖNCESİ EĞİTİMİ YAYGINLAŞTIRMA SEMİNERİ (OEYS.) II-III, İst.1985.

YA-PA 4. OKULÖNCESİ EĞİTİMİ YAYGINLAŞTIRMA SEMİNERİ (OEYS.) Ank. 1986.

YA-PA 5. OKULÖNCESİ EĞİTİMİ YAYGINLAŞTIRMA SEMİNERİ (OEYS.)Antalya 1987.

YA-PA 6. OKULÖNCESİ EĞİTİMİ YAYGINLAŞTIRMA SEMİNERİ (OEYS.) İST. 1989.

8.YA-PA OKULÖNCESİ EĞİTİMİ YAYGINLAŞTIRMA SEMİNERİ (OEYS.) Bursa 1992.

9.YA-PA OKULÖNCESİ EĞİTİMİ YAYGINLAŞTIRMA SEMİNERİ (OEYS.) Ank. 1993.